

УДК 378.147.016:811.111   doi: 10.12958/2227-2844-2019-2(325)-314-321

Бараненкова Н.А.

zhadannata@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-1609-5502>

кандидат філологічних наук, доцент,
кафедра іноземних мов професійного спрямування,
Чернігівський національний технологічний університет
Чернігів, Україна

Лашук Н.М.

lashuknata@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5181-8545>

викладач, кафедра іноземних мов професійного спрямування,
Чернігівський національний технологічний університет
Чернігів, Україна

Шевченко Ю.В.

yulia_shevchenko_@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-7701-1291>

старший викладач, кафедра іноземних мов
професійного спрямування,
Чернігівський національний технологічний університет
Чернігів, Україна

КООПЕРАТИВНІ МЕТОДИ РОЗВИТКУ ВМІНЬ АУДІЮВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Стрімкий розвиток новітніх технологій у світі та сучасний ринок праці вимагають від закладів вищої освіти підготовки не тільки конкурентоздатних фахівців, а й всебічно розвиненої особистості, яка володіє іноземними мовами, навичками комунікації, має організаторські здібності, вміє працювати в колективі. Ці вимоги певним чином реалізуються на заняттях з іноземної мови, де особлива увага приділяється формуванню мовної та комунікативної компетентностей, розвитку аналітичного та творчого мислення. Оскільки рівень володіння іноземною мовою у студентів різний, то викладачеві необхідно постійно впроваджувати нові педагогічні методи та прийоми.

Аудіювання вважається найскладнішим видом мовленнєвої діяльності у навчанні іноземної мови та вимагає від викладача ретельно відбору ефективних методів та різних прийомів для підвищення проценту засвоєння матеріалу студентами. Як показує досвід, студенти демонструють кращі результати, працюючи в групах. Тому актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю проаналізувати

ефективність використання групових методів у навчанні іноземної мови професійного спрямування, зокрема розвитку вмінь аудіювання.

Розробкою теоретичної концепції групової роботи студентів займалися вітчизняні та зарубіжні вчені-методисти Є. Полат, Д. Уотсон, А. Олпорт, М. Дойтч, Е. Аронсон, О. Болан, В. Дяченко, Я. Колкер, В. Корнешук, Т. Кошманова, Л. Пироженко, О. Пометун, О.Ю. Пришляк, Г. Сиротенко, В. Стрельников та інші. Є. Полат досліджувала проблему особистісно-орієнтованого навчання в групах і вважає, що довели свою ефективність у реалізації цього питання кооперативне навчання, метод проектів, різнорівневе навчання та “Портфель учня”. Всі зазначені технології органічно взаємопов’язані та взаємозумовлені і в цьому сенсі складають певну дидактичну систему (Полат, 2002). Зрозуміло, що в рамках однієї статті неможливо докладно проаналізувати роль цих технологій у розвитку мовленнєвих компетентностей студента. Проектним технологіям присвячена наша попередня стаття “Розвиток критичного мислення на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням засобами методу проектів.” (Бараненкова & Шевченко, 2018), тому метою нашої роботи є аналіз кооперативних методів у навчанні аудіювання на заняттях іноземної мови професійного спрямування. Технологію кооперативного методу навчання розробили три групи американських педагогів з різних університетів США. Продовжуючи вдосконалювати цей метод, російський вчений В. Дяченко ввів у методіку термін “кооперативне навчання”. О. Пометун і Л. Пироженко визначають кооперативний метод як форму організації навчання в малих групах студентів, які об’єднані спільною навчальною метою під керівництвом викладача (Пометун & Пироженко, 2004). Є. Полат визначає основну ідею цієї технології – створення умов для активної спільної навчальної діяльності студентів в різних навчальних ситуаціях (Полат, 2002).

Головною метою кооперативного навчання є активізація знань студентів в процесі активної комунікації для спільного вирішення завдань та проблемних ситуацій. Характерною рисою цього методу є те, що групи формуються зі студентів з різним рівнем володіння іноземною мовою, що сприяє формуванню комунікативних навичок кожного студента на тому рівні, який відповідає його індивідуальним особливостям розвитку з метою їхнього подальшого використання в своїй професійній діяльності або в реальних життєвих ситуаціях. Ця технологія дозволяє кожному з групи відчувати не тільки індивідуальну, а й колективну відповідальність як за вирішення поставлених завдань, так і за свої помилки, що в цілому впливає на кінцевий результат роботи всієї групи. Навички та вміння роботи в підгрупах допоможуть виявити лідерські якості, брати на себе відповідальність за прийняття рішень, чітко й конкретно формулювати свою позицію, уникати можливих конфліктів. До позитивних рис цього методу також можна віднести

можливість не тільки отримувати готові знання, а колективно продукувати нові, обмінюючись інформацією один з одним.

Процес використання технології кооперативного навчання відбувається в кілька етапів:

1. Підготовчий. Реалізується викладачем, який планує заняття, забезпечує підготовку завдань, визначає правила, регламент, розробляє критерії оцінювання, формує групи студентів.
2. Теоретичний. Відповідно до отриманого завдання, кожен учасник групи збирає інформацію з даного питання, готує пропозиції з вирішення проблемних ситуацій.
3. Практичний. Група обговорює всі пропозиції, формує план виконання завдання, розподіляє виконавців, готує роботу для презентації.
4. Підсумковий. Разом з викладачем обговорюються отримані результати, аналізуються помилки, виділяються позитивні моменти, проводиться не індивідуальне оцінювання, а всієї групи.

Кооперативне навчання включає в себе кілька методів, які викладач вибирає в залежності від теми, мети заняття, рівня мовної підготовки студентів, їхнього фаху. Використання таких методів значно підвищує рівень засвоєння матеріалу, урізноманітнює заняття. Вони широко використовуються в педагогічній практиці, тому нагадаємо кілька прикладів:

Робота в команді – найпоширеніший метод кооперативного навчання. Викладач створює проблемну ситуацію та координує роботу групи.

Взаємонавчання. Головна мета цього методу – створити викладачем мотивацію для пізнавальної діяльності студентів, що сприяє розвитку логічного мислення. Викладач формує групи з рівними іншомовними комунікативними здібностями студентів, які здатні обмінюватися інформацією один з одним.

Метод експертів. Розкриває творчі здібності студентів, розвиває логічне мислення, сприяє формуванню практичних навичок роботи в маленьких групах, а саме: робота в парах (стала пара, змінна пара); об'єднання пар в "експертні" групи; карусель; акваріум тощо. Викладач формує групи з різним рівнем володіння мовою.

Дослідницький метод. Передбачає як групову, так і індивідуальну дослідницьку роботу студентів. Викладач дає загальну тему дослідження та розбиває її на підтеми. Студенти самостійно досліджують питання підтем, а потім об'єднуються у групи для спільного викладення матеріалу по темі.

В процесі навчання іншомовного спілкування студентів немовних спеціальностей ми реалізували кооперативний метод для розвитку вмінь аудіювання. Диктант – один із видів аудіювання. Це комунікативний, особистісно-орієнтований та мотивуючий спосіб комплексного застосування лексико-граматичних знань для вирішення практичних мовленнєвих завдань. Але це досить складний вид роботи, тому викладачеві необхідно творчо та креативно підійти до проведення цієї

роботи, щоб урізноманітнити процес вивчення іноземної мови, підвищити зацікавленість студентів.

Зокрема, диктогloss як один із видів диктантів (Лашук & Гречок, 2015), включає всі ключові елементи кооперативного навчання, оскільки студенти, виконуючи спільне завдання, передають інформацію один одному, обговорюють її. Відбувається обмін знаннями та навичками й оцінюється робота всієї групи за результатами виконання завдання. Викладач, підбираючи тексти для диктантів, повинен враховувати вимоги навчальної програми, спеціалізацію, актуальні проблеми науки та суспільства, зацікавленість студентів тією чи іншою тематикою, рівень їхньої мовної підготовки тощо.

Робота над диктогlossом, як одним із методів кооперативного навчання, включає чотири етапи:

Підготовка. Підготувати студентів необхідно спочатку до теми диктанту, ознайомити зі списком нових слів з теми, виконати вправи з цими словами, повторити необхідні граматичні структури.

Диктант. Диктується двічі, під час другого прослуховування дозволяється записувати ключові слова і фрази.

Відтворення. Студенти обговорюють почуте і намагаються відтворити текст, використовуючи свої записи, знання і досвід.

Аналіз і робота над помилками. Перевірка відбувається шляхом порівняння текстів, створених підгрупами, з оригіналом чи з текстами інших підгруп.

Приклад заняття з використанням цього виду роботи для студентів спеціальності 201 – Агрономія на тему “The nitrogen cycle”.

1. Підготовка. Диктант доцільно проводити на другому занятті з даної теми. Підготувати студентів необхідно спочатку до теми диктанту, опрацювати список нових слів, виконати вправи з цими словами, повторити граматичні форми.

a) Why is nitrogen necessary for growing plants?

b) How can farmers add nitrogen to soil?

c) Why must farmers monitor nitrogen levels in soil?

d) What plants can restore the nitrogen in soil instead of using fertilizer?

Match the words (1-8) with the definitions (A-H).

1 _ fixation	A not having the right amount of minerals to be healthy
2 _ decomposer	B substance that bacteria create from ammonia
3 _ nitrite	C the processes by which nitrogen is changed into chemical forms
4 _ nutrient -poor	D the process of converting nitrogen into ammonia
5 _ nitrate	E substance that bacteria create from nitrites
6 _ nitrogen cycle	F organism that turns dead animals or plants into chemical nutrients
7 _ absorb	G the action of taking in or soaking up substance
8 _ reduce	H change a substance to a different form

2. Диктант. Диктується двічі текст, під час другого прослуховування дозволяється записувати ключові слова і фрази:

1. Nitrogen is a crucial nutrient for growing plants. 2. Without the nitrogen cycle, which restores nutrient-poor soil, plants could not survive. 3. During this cycle, nitrogen takes on many forms. 4. It starts in the atmosphere as nitrogen gas. 5. In this form plants cannot absorb it. 6. That changes after fixation, the next phase of the nitrogen cycle. 7. During fixation, bacteria turn nitrogen into ammonia. 8. The next phase is mineralization. 9. Decomposers in the soil turn ammonia into nitrites and nitrates-forms of nitrogen that plants can use. 10. Finally, during denitrification bacteria reduce nitrates back into nitrogen gas.

3. Відтворення. Студенти обговорюють почуте і намагаються відтворити текст, використовуючи свої записи, знання і досвід. На основі цього тексту можна запропонувати намалювати схему азотного циклу, а потім відтворити текст на основі схеми.

4. Аналіз і робота над помилками. Перевірка відбувається шляхом порівняння текстів, створених підгрупами з оригіналом чи з текстами інших підгруп. Зокрема, перевіряється наявність слів, які були надані перед диктантом. За кожне слово надається 1 бал.

5. Оцінювання. Якщо почуті речення чи словосполучення були використані повністю (П) групі надається 1 бал, частково (Ч) – 0,5 бала, не використані (Н) – 0 балів.

Табл. 1

	П	Ч	Н
Nitrogen is a crucial nutrient for growing plants.			
Without the nitrogen cycle, which restores nutrient-poor soil...			
...plants could not survive.			
During this cycle, nitrogen takes on many forms.			
It starts in the atmosphere as nitrogen gas.			
In this form plants cannot absorb it.			
That changes after fixation...			
...the next phase of the nitrogen cycle.			
During fixation, bacteria turn nitrogen into ammonia.			
The next phase is mineralization.			
Decomposers in the soil turn ammonia into nitrites and nitrates-forms of nitrogen			
...that plants can use.			
Finally, during denitrification bacteria reduce nitrates back into nitrogen gas.			

Наше дослідження довело, що використання кооперативного методу навчання сприяє активізації всіх видів мовленнєвої діяльності, зокрема навичок аудіювання. При створенні викладачем умов для активного спільного навчання у студентів формуються комунікативні навички, вони опановують знання на тому рівні, який відповідає їхнім

індивідуальним особливостям розвитку та рівню володіння іншомовним спілкуванням, розкривається їхній творчий потенціал та формується мотивація до подальшого вивчення іноземної мови. Ця технологія дозволяє кожному з групи відчувати не тільки індивідуальну, а й колективну відповідальність як за вирішення поставлених завдань, так і за свої помилки, що в цілому впливає на кінцевий результат роботи всієї групи. Навички та вміння роботи в підгрупах допоможуть виявити лідерські якості, брати на себе відповідальність за прийняття рішень, чітко й конкретно формулювати свою позицію, уникати можливих конфліктів. До позитивних рис цього методу також можна віднести можливість не тільки отримувати готові знання, а колективно продукувати нові, обмінюючись інформацією один з одним. Різноманітні методи кооперативного навчання, обрані викладачем в залежності від теми, мети заняття, рівня мовної підготовки студентів, їхнього фаху, значно підвищують рівень засвоєння матеріалу.

Реалізація кооперативного методу для розвитку вмінь аудіювання через диктант – комунікативний, особистісно-орієнтований та мотивуючий спосіб комплексного застосування лексико-граматичних знань для вирішення практичних мовленнєвих завдань. Але це досить складний вид роботи, тому викладачеві необхідно творчо та креативно підходити до проведення цієї роботи.

Проведене дослідження спонукає до подальших наукових розвідок, які вбачаються, насамперед, у розробці нових інтерактивних технологій, пов'язаних з особистісно-орієнтованим навчанням в групах.

Список використаної літератури

1. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособ. / под ред. Е. С. Полат. Москва : “Академия”, 2002. 272 с. **2. Бараненкова Н. А., Шевченко Ю. В.** Розвиток критичного мислення на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням засобами методу проєктів. Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. Філологічні науки. Полтава, 2018. №2 (316). С. 246-254. **3. Пометун О. І., Пироженко Л. В.** Сучасний урок. Інтерактивні технології. Київ: Освіта, 2004. 326 с. **4. Лашук Н.М., Гречок Л.М.** Диктоглосс як інтерактивний метод навчання аудіювання іноземною мовою. Міжнародний науковий журнал “Науковий огляд”. Київ. 2015. № 1 (11). С. 53-59.

References

1. Polat, E. S. (2002). *Novye pedagogicheskie i informatsionnye tehnologii v sisteme obrazovaniia* [New pedagogical and information technologies in the education system]. Moskva: Akademiia [in Russian]. **2. Baranenkova, N. A. & Shevchenko, Yu. V.** (2018). *Rozvytok krytychnogo myslennia na zanattakh inozemnoi movy za profesiynym spramuvannam zasobamy metodu proektiv* [Critical Thinking Skills Development at ESP

Lessons by Means of Project Method]. Poltava: LNU [in Ukrainian].
3. Pometun O. I. & Pyrozhenko L. V. (2004). Suchasnyi urok. Interaktyvni tehnologii [Modern lesson. Interactive Technologies]. Kyiv: Osvita [in Ukrainian].
4. Lashuk N. M. & Hrechok L. M. Dyktogloss iak interaktyvnyi metod navchanna audiuvanna inozemnoiu movoiu [Dictogloss As An Interactive Method Of Teaching Listening Comprehension]. Kyiv. [in Ukrainian].

Бараненкова Н.А., Лашук Н.М., Шевченко Ю.В. Кооперативні методи розвитку вмінь аудіювання на заняттях іноземної мови професійного спрямування

В статті розглянуто специфіку використання групових методів навчання іноземної мови професійного спрямування, зокрема розвитку навичок аудіювання. Досліджено ефективність використання кооперативного методу у реалізації питання особистісно-орієнтованого навчання в групах. Доведено, що головною метою кооперативного навчання є активізація знань студентів в процесі активної комунікації та спільного вирішення завдань та проблемних ситуацій. Виокремлено етапи реалізації технології кооперативного навчання, проаналізовано методи, які викладач вибирає в залежності від теми, мети заняття, рівня мовної підготовки студентів, їхнього фаху. Розглянуто диктант як засіб реалізації кооперативного методу для розвитку вмінь аудіювання. Наведені приклади заняття з використанням цього виду роботи для студентів спеціальності агрономія. Надано рекомендації щодо використання кооперативного методу навчання на заняттях іноземної мови професійного спрямування та намічені питання для подальших наукових розвідок.

Ключові слова: групова робота, кооперативне навчання, диктант, диктоглосс.

Бараненкова Н.А., Лашук Н.Н., Шевченко Ю.В. Кооперативные методы развития умений аудирования на занятиях иностранного языка профессиональной направленности

В статье рассмотрена специфика использования групповых методов обучения иностранному языку профессиональной направленности, в частности развития навыков аудирования. Проанализирована эффективность использования кооперативного метода в реализации вопроса личностно-ориентированного обучения в группах. Доказано, что главной целью кооперативного обучения является активизация знаний студентов в процессе активной коммуникации и общего решения задач и проблемных ситуаций. Выделены этапы реализации технологии кооперативного обучения, проанализированы методы, которые преподаватель выбирает в зависимости от темы, цели занятия, уровня языковой подготовки студентов, их специальности. Рассмотрен диктант как способ реализации кооперативного метода для

развития умений аудирования. Наведены примеры занятия с использованием этого вида работы для студентов специальности агрономия. Предоставлены рекомендации относительно использования кооперативного метода обучения на занятиях иностранного языка профессиональной направленности и намечены вопросы для дальнейших научных исследований.

Ключевые слова: групповая работа, кооперативное обучение, диктант, диктоглосс.

Baranenkova N.A., Lashuk N.M., Shevchenko Yu.V. Cooperative Methods of Developing Listening Skills at ESP Lessons

The article deals with the specificity of the use of group methods of teaching foreign languages for specific purposes, in particular the development of listening skills. The efficiency of using the cooperative method while implementing the person-oriented group learning is examined. It is proved that the main purpose of cooperative learning is to enhance the knowledge of students in the process of active communication and cooperative problem solving and case studies. A characteristic feature of this method is that the groups are formed by the students of different levels of English language proficiency. It promotes the formation of the communication skills of every student at a level corresponding to individual peculiarities of students and aims at their further use in their professional activities or in real life situations. The stages of implementation of cooperative learning technology are identified. The methods that a teacher chooses depending on the topic, the purpose of the lesson, the level of language proficiency are analyzed. The implementation of cooperative methods greatly increases the level of assimilation of material and diversifies foreign languages for specific purposes lessons. Dictation is considered to be a means of realization of a cooperative method for the development of listening skills. It is proved that this is a communicative, personally oriented and motivational way of integrated application of lexical and grammatical knowledge for solving practical tasks of ESP. Examples of the lesson design for students of agronomy using this cooperative method are given. Recommendations on the use of the cooperative teaching method at ESP lessons are suggested and the issues for further scientific research are outlined.

Key words: group work, cooperative learning, dictation, dictogloss.

Стаття надійшла до редакції – 10.04.2019 р.

Стаття прийнята до друку – 25.04.2019 р.

Рецензент – к.пед.н, доцент, Чернігівський національний технічний університет Н.В. Гагіна